

AKTIVA I PASIVA BANKE
FINANSIJSKI IZVEŠTAJI BANKE

- Celokupna struktura banaka i finansijskih institucija prikazuje se u finansijskim izveštajima.
- Finansijski izveštaji su signali koji nam ukazuju na poziciju koju je banka imala u prošlosti, kakvu poziciju ima danas i kuda će se kretati u budućnosti.
- Zbog toga su finansijski izveštaji od neprocenjive važnosti jer ukazuju da li banka uspešno posluje ili je u finansijskoj krizi.
- Dva osnovna i najvažnija finansijska izveštaja koja su merilo menadžerima banaka, klijentima i kontrolnim organima su bilans stanja i bilans uspeha.
- Bilans banke se sastoji iz dva dela, aktive i pasive, to je pregled svih finansijskih pozicija i to sredstava u aktivi i obaveza u pasivi.
- Uproščeno rečeno, banka svakodnevno prima depozite koje vodi kao obavezu banke na jednoj strani, a na drugoj strani, banka na osnovu tih depozita odobrava kredite vodeći ih kao sredstva banke.

- U tome se i ogleda suština upravljanja sredstvima i obavezama banke od strane menadžera banke. Na ovaj način se direktno utiče na profit, stabilnost i rejting banke.
- Bilans uspeha je rezultat politike i efekata iz bilansa stanja, dok se konačan rezultat bilansa uspeha unosi u bilans stanja.
- To praktično znači, da se na strani pasive bilansa banke unosi neraspoređena dobit, a na strani aktive gubitak banke, tako da se oni mogu posmatrati i kao finansijski inputi i outputi.
- Bilans uspeha je izveštaj o prihodima i rashodima banke. On pokazuje koje troškove banka stvara prilikom pribavljanja depozita i drugih izvora sredstava, kao i prilikom ostvarivanja prihoda po osnovu korišćenja tih sredstava.
- Ovi troškovi podrazumevaju kamatu koju banka plaća na depozite, troškove režije, rukovodstva, poslovnih prostorija, poreza itd.

- Ovaj izveštaj prikazuje ukupne prihode i rashode banke, neto prihod posle oduzimanja svih troškova od ukupnog iznosa svih prihoda.
- Na osnovu bilansnih pozicija mogu se dobiti veoma korisne informacije za menadžment banke.
- Naročito su korisni sledeći parametri:
 - stopa likvidnosti, stopa solventnosti, stopa kapitala, zaduženost banke, stopa efikasnosti i stopa profitabilnosti.
- Zbog svega napred izrečenog, bitna je ravnoteža bilansa i njegova ročna usklađenost.
- Uravnotežen bilans znači da se prihodima pokrivaju troškovi, pa se u tom slučaju likvidnim rezervama pokrivaju neredovna plaćanja.
- Ročna usklađenost takođe garantuje likvidnost banke.

AKTIVA I PASIVA BANKE

- Bilans stanja banke daje prikaz aktive, pasive i akcijskog kapitala banke.
- Imajući u vidu da su banke poslovne kompanije koje prodaju određenu vrstu proizvoda, osnovna formula bilansa stanja je:
- $AKTIVA = PASIVA + AKCIJSKI\ KAPITAL$
- Prema stavu koji zastupaju na visoko razvijenom finansijskom tržištu, postoje četiri osnovne stavke aktive u bilansu stanja:
 1. gotovina u trezoru i depoziti koji se drže kod druge depozitne institucije,
 2. hartije od vrednosti kupljene na otvorenom tržištu koje vuku određenu kamatu i kratkoročnog su karaktera,
 3. zajmovi odobreni klijentima i finansiranje lizinga,
 4. razna druga aktiva.
- Pasivu čine dve glavne kategorije:
 1. depoziti koje su deponovali klijenti,
 2. nedepozitna zaduživanja na tržištu novca i kapitala.
- Akcijski kapital čine dugoročna sredstva koja predstavljaju doprinos vlasnika banke.

- Jedan od načina da se shvati ova bilansna struktura je da pasiva i njen akcijski kapital predstavljaju akumulirane izvore sredstava, koji čine finansijsku osnovu za određivanje aktive.
- Na drugoj strani, aktiva banke predstavlja akumulirano korišćenje sredstava da bi se stvorili prihodi za dividendu akcionara, platile kamate deponentima i isplatile zarade zaposlenima.
- Naravno, u stvarnosti bilans stanja banaka je mnogo složeniji pošto svaka stavka sredstava i izvora ima nekoliko sastavnih delova. Prikazaćemo uprošćeni bilans stanja jedne savremene banke:

Aktiva (ukupna korišćena sredstva)

- Gotovina (primarne rezerve)
- Investicione HOV (likvidni deo) (sekundarne rezerve)
- Investicione HOV

- Prihodovni deo
 - Zajmovi:
 - Potrošački
 - Za nekretnine
 - Komercijalni
 - Poljoprivredni
 - Finansijskih institucija
 - Razni zajmovi i zakupi
 - Razna aktiva (zgrade, oprema itd.)

Pasiva (ukupni izvori sredstava)

➤ Depoziti

- Po viđenju
- Negocirajući nalog o povlačenju (NOW)
- Tržište novca
- Štedni ulozi
- Oročeni
- Nedepozitna zaduživanja
- Akcijski kapital
- Akcije
- Suficit
- Realizovana dobit (neraspoređeni prihod)

- **Pojednostavljena struktura** bilansa banke tvrdi da se aktiva sastoji od hartija od vrednosti i kredita, a pasiva sadrži depozite po viđenju, oročene depozite i kapital banke.
- **Hipotetička struktura** bilansa banke sadrži na strani aktive rezerve banke, kredite, hartije od vrednosti i fiksnu aktivu, a pasiva banke sastoji se od depozita po viđenju i oročenih depozita, dugoročnog duga i deoničkog kapitala.
- Na kraju **idealna struktura** bilansa banke bila bi ona čija bi aktiva imala $\frac{1}{3}$ portfolija kredita, $\frac{1}{3}$ portfolija hartija od vrednosti i $\frac{1}{3}$ portfolija rezervi, fiksnu aktivu i gotovinu.
- Pasiva banke imala bi $\frac{1}{2}$ depozita po viđenju, $\frac{2}{5}$ oročenih depozita i $\frac{1}{12}$ deoničkog kapitala.

- Zapaženo je mišljenje prema kojem se aktiva banke sastoji iz sledećih delova:
 - a) neaktivna aktiva,
 - b) transakcije na novčanom tržištu,
 - c) transakcije na terminskom tržištu i
 - d) transakcije na tržištu kapitala.
- Osnovni delovi neaktivne aktive su:
 1. beskamatni plasmani,
 2. obavezna rezerva banke i
 3. gotovina u kasi.
- Bankarsku aktivu (agregate) i bankarsku pasivu (resurse) u najširem smislu reči čine:
 1. finansijski plasmani banke i
 2. finansijski potencijal banke.

- Finansijski plasmani banke obuhvataju sve kredite i druge plasmane banke u aktivni i odgovaraju ukupnom iznosu finansijskog potencijala.
- Finansijski potencijal definiše se kao zbir izvora svih sredstava koje banka može usmeriti na različite vrste plasmana.
- Kreditni potencijal banke predstavlja obim slobodnih sredstava koje banka može plasirati u kredite i hartije od vrednosti.
- Za banku je bitno definisati **produktivnu** i **neproduktivnu aktivu**.
- **Produktivna aktiva** je bitna za banku, jer ona banci donosi prihod u vidu kamate.
- Međutim, **neproduktivna aktiva** ne donosi banci ni prihod ni kamatu, nego se odnosi na rezerve (obavezna rezerva, rezerve likvidnosti).
- Banka mora nastojati da poveća iznos produktivne aktive, odnosno kreditni potencijal iz kojeg se finansiraju krediti koji donose prihod banci.

- Na kraju, struktura aktive i pasive koja sublimira sva napred navedena mišljenja, šeme i podele, a izgleda veoma funkcionalno, jednostavno i prihvatljivo za banku i njene menadžere bila bi sledeća:

➤ **Aktiva**

1. gotovina banke,
2. krediti banke,
3. hartije od vrednosti i
4. razna aktiva.

➤ **Pasiva**

1. depoziti banke,
2. nedepozitna zaduživanja i
3. akcijski kapital.

➤ GOTOVINA BANKE

- Prva stavka koja se obično pojavljuje na strani aktive banke i izveštaja o finansijskom stanju banke je gotovina.
- Ova stavka se odnosi na gotovinska sredstva koja se nalaze u trezorima banke, depozite koje je banka uložila kod drugih institucija (koji se obično zovu korespodentni depoziti), gotovinska sredstva u postupku naplate (nenaplaćeni čekovi) i račun rezervi, koji se uglavnom zove primarna rezerva.
- Ova sredstva praktično predstavljaju prvi stepen zaštite od iznenadnog povlačenja depozita, ali i prvi izvor na koji se banka oslanja kada klijent podnese zahtev za odobravanje kredita.
- Gotovinu banke čine slobodna i neangažovana sredstva na računu banke. Ova sredstva mogu se angažovati u produktivnu aktivu (kredite i hartije od vrednosti) kao i u neproduktivnu aktivu (obavezna rezerva banke).
- Upravljanje gotovinom ima uticaja kako na likvidnost, tako i na profitabilnost banke.

- Najgora je varijanta da banka na svom tekućem računu održava konstantno visok i nepotreban saldo slobodnih novčanih sredstava.
- Banka održava ovakvo stanje zato što nema načina da ih plasira, jer menadžment banke ili ne želi da ih plasira u kredite i hartije od vrednosti ili nema smelosti da ih angažuje zbog obaveza koje dospevaju banci.
- Sa stanovišta profitabilnosti, suština upravljanja gotovinom banke obuhvata njeno angažovanje u:
 1. kredite klijentima banke,
 2. plasmane u hartije od vrednosti na finansijskom tržištu i
 3. izdvajanje u obaveznu rezervu banke prema propisima centralne banke.
- Upravljanje gotovinom banke, znači usmeravanje ovih sredstava u likvidnu i produktivnu aktivu. Međutim, plasiranje ovih sredstava radi profita banke ne sme ugroziti tekuću likvidnost banke.

KREDITI BANKE

- Najveću stavku na strani aktive bilansa banke predstavljaju krediti, koji uglavnom obuhvataju od polovine, do skoro tri četvrtine ukupne vrednosti celokupne aktive banke.
- Najčešće je podela kredita prema nameni odobravanja:
 1. komercijalni i privredni (poslovni) krediti,
 2. potrošački krediti,
 3. investicioni krediti,
 4. krediti finansijskim institucijama,
 5. inostrani ili međunarodni krediti,
 6. krediti za poljoprivredu,
 7. krediti za hartije od vrednosti i dr.
- Postoje i drugi načini podele kredita banke:
 1. podela prema dospeću (kratkoročni ili dugoročni),
 2. prema kolateralnom jemstvu (osigurani i neosigurani),
 3. prema uslovima formiranja cena (kreditni sa fiksnom kamatnom stopom i kreditni sa promenljivom kamatnom stopom) i
 4. prema sektorima kojima su krediti namenjeni (proizvodnja, trgovina, potrošnja).

- Krediti čine najveći deo učešća aktive banke, pa shodno tome oni donose i najveće prihode banci.
- Stoga je vrlo bitna kategorija rizika u portfoliju kredita banke.
- Kreditni rizik može se manifestovati kao privremeni, odnosno kao nemogućnost blagovremene naplate i kašnjenje u plaćanju. Ovo je rizik likvidnosti.
- Međutim, mnogo teži je slučaj ako kredit uopšte ne može da se naplati. Tada privremeni rizik dobija trajni karakter koji može da ugrozi poslovanje banke.
- Kvalitet kreditnog portfolija zavisi od kvaliteta svakog pojedinačnog kredita.
- Na kreditni rizik mogu uticati eksterni i interni faktori:
 - eksternim faktorima podrazumevamo uslove poslovanja banke.
 - interni faktori zavise od organizacije same banke, njene efikasnosti, opreznosti, načina procene rizika i stručnosti.

- Ako jednom odobrimo loš kredit, on će uvek biti loš i uvek će predstavljati problem menadžmentu banke.
- Takođe, banka mora kontinuirano da analizira kreditni portfolio, kako se dobar kredit tokom vremena ne bi pretvorio u loš kredit.

- Upravljanje kreditnim rizikom banke podrazumeva i obavezu uvažavanja određenih pravila:
 1. diversifikacija kreditnog rizika prema ročnosti, nameni, sektorima i načinu obezbeđenja,
 2. preciznu i sveobuhvatnu analizu kreditnog zahteva od stručnog osoblja i savetnika za rizik banke,
 3. strogu selekciju kreditnih zahteva imajući u vidu napred navedena pravila i
 4. lokacija slobodnih novčanih sredstava banke prema uslovima profitabilnosti i optimalne strukture aktive banke.